

Drahy' Sulko!

Pavol Strauss

SME MOCNEJŠI NEŽ ČAS

(Apokalyptické tiene)

Drahy' Sulko!

Pavol Strauss
queri tlytozorní, šale a piamí sojfovtaria
otly' tlytozorní, šale a piamí sojfovtaria
šale otlytozorní. Večtí som sa zo ptytozorníky
špenné ale aut' sojfovtary: ogyroved' ale
apokalyptický

Ne tlytozorní, šale a piamí sojfovtaria
sojfovtary. Ogyroved' ale aut' sojfovtary
Normandy čovok aje piamí a sojfovtary. Je som
štok sojfovtary. Večtí som sa zo ptytozorníky
špenné ale aut' sojfovtary: ogyroved' ale
apokalyptický

Čo sa bude čistiť a je to budúci svet
s toľ, že som populatón Bivota a to sa
potracovanie. Ne, ogyroved' ale aut' sojfovtary
sojfovtary, šale a piamí sojfovtaria
sojfovtary parlamentu v Libi tlytozorní. Šale
šale a sojfovtary sojfovtary
Pavol Strauss
Drahy' Sulko!
Drahy' Sulko!
Drahy' Sulko!

N. 3. 2. 1. 6. 5.

Denník z roku 1989

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Pavol Strauss

**SME MOCNEJŠÍ
NEŽ ČAS**

(Apokalyptické tiene)

Denník z roku 1989

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Pavol Strauss – dedičia 2005
Epilogue © Andrej Červeňák 2005
Cover design © Anna Chovanová 2005
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry SR

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Pavol Strauss: Sme mocnejší než čas (Apokalyptické tiene)
Doslov napísal Andrej Červeňák
Zodpovedná redaktorka Božena Rolková
Obálka Anna Chovanová
Sadzba Anna Chovanová
Tlač Kysucká tlačiareň – Milan Vakula
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 80-8061-239-0

január

(1. 1. 1989)

Na počiatku bolo slovo. Bude aj na konci. Do veľkého ticha svetových dejín zaznelo večné slovo Božie a rezonuje do večnosti. Formuje všetko poznanie, vedné i umelecké. Nastáva doba, kde sa to prelína.

Hoci nemáme komu čo povedať, môžeme pomôcť pootvárať uši ľudských sŕdc. Začnime s vlastným vnútorným inventárom, aby sa ten duchovný vzduchoprázdny priestor naučil zaznievať v takých intervaloch, ktoré použili anjeli v betlehemskej noci, aby sme v každej chvíli vedeli vytušiť, že za viditeľným a hmatateľným svetom sa rozprestiera svet duchovný, ktorému treba poskytnúť miesto vo vynovenom vedomí sveta budúcnosti.

Tomu nebude prekážať vývoj mozgovej kôry človeka, ale vyvinie nové perцепčné tykadlá na prekonanie doterajších schopností a nájdenie zostrených pohľadov v očerstvenom vide sveta.

(2. 1. 1989)

Svet je každým dňom plnší jemných a čoraz jemnejších technických objavov. Ale tie nemôžu srdce sveta obšťastniť. Šťastie je len čoraz hlbšie poznanie.

V srdciach a myšliach máme mohutné poznávacie prvky. Veď predmetný svet má tiež svoje duchovné zázemie. A chce sa našimi poznávacími schopnosťami vyjaviť.

Chce sa odhaliť duchovnou lupou človeka. Každý je i básnik a mysliteľ. No niekto to za neho vyjadrí, vykreslí, vyjaví.

A tak sa môžeme postupne dať do služieb uchopenia sveta predmetného a všetkých prejavov prírody.

Keď prenikáme hlbším vedomím k podstate sveta, zavrďačíme sa jej svojím zostreným vidom za životodarným pocitom, že

všetko, i to najmenšie, sa môže odhaliť ako podstatný stred sveta.

(3. 1. 1989)

Najväčšia odmena, že sme ľudia, je schopnosť myslenia. Človek sa začína a končí v mozgu. Je to východisko do všetkých svetov. Snažíme sa ich vystupňovaným poznaním preniknúť. Sú vyvolenci s mimoriadnymi tykadlami, ktorí prenikajú ďalej pomocou vlastnej sily i milosťou.

Prienik neznámym sa ustavične posúva. Ale i to, čo poznáme aj z predmetného sveta, všetky prejavy biologického sveta, rastlín a zvierat, majú aj iné formy prejavu, lebo sú tiež vstlané do emanačných oblastí sveta duchovného.

Nič nie je samým sebou, je vždy aj mnohým iným. Len inkohorentné myslenie to nepripúšťa. Duchovne vystupňované vedomie sa necíti stratené v neviditeľných súvisoch.

Keď sa všetko prijíma, vyzráža sa ako duchovný opar v myšliach básnikov a mysliteľov.

(4. 1. 1989)

Keď sa človek po chorobe začína normalizovať, citlivejšie vníma celú svoju minulosť. Uvedomuje si, že je mozaikou zo sveta detstva, ktoré sme odhrnuli, a pritom tam je najpodstatnejší základ vývinu nášho vnútra. I keď každá fáza života je stavbnicovou zložkou vývoja, sú detské zážitky, úzkosti a bolestné deviácie od svojho duchovného pôvodu dôležitejšie faktory na formovanie dospievania ako neskoršie čo ako závažné udalosti.

Vnútro človeka je formované z menších a väčších zemetrasení duše, sú zrútením zdanlivo fixných štruktúr, so spáleniskami hodnotových a s porušením vzťahových.

A z toho všetkého sa predsa môže vytvoriť nový habitus vnútra pre pochopenie všetkého.

(5. 1. 1989)

Všetko sa začína predvečerom. Ale kde sú tie toľké predvečery našich životov? Tak sa zdá, že naše životy pozostávajú z pred-

večerov. A všetko sú také trojkráľové predvečery v očakávaní významných príchodov duchovného posolstva ako riešenie, ako tušenie, ako predvídaná istota, ako vnútorný postup.

Pohyb nie je ľahký. Ale veď sme na púšti, putujeme. A tušíme diaľku a tušíme cieľ.

Niet opory, len vnútorná opora. Aj ukazateľ je len v nás. My sme len premietnutí do sveta. A preto neraz blúdime v sebe. A cesta je predsa v nás.

Hoci sa pominieme, cesty sa nestratia. Len ich uvidí iné nebo.

(6. 1. 1989)

Spoločným úsilím sme zo sveta urobili chliev. A s údivom stojíme pred betlehemskou maštaľkou.

Ako sa urovná tá hrozná haravara, tie falošné celosvetové rozpaky?

Čo sa čaká a čo sa čaká od nás? Bezradne pozeráme okolo seba i do seba. Na čo sme určení? Čoho ešte kto bude schopný?

Či sa dajú básňami zadržať bomby a knihami pozakrývať rozhoŕené plamene, a modlitbami nazbierané krivdy? Boh mlčí. Veď sme ho vykázali. Naše vnútorné antény nie sú Jeho cestou nasmerované. Už nekomunikujeme Jeho smerom.

Srdcia vychladli. Duše zošediveli. Už ani nevoláme o pomoc. Na žalmy sme zabudli a hrdlá nám vyschli.

(7. 1. 1989)

Všetci sme povolaní, i keď nikdy nedôjdeme. Všetci vidíme, i keď s oslepenými očami srdca. Všetci počujeme, i keď s vyschnutými prúdmi hudby.

Toľkým je toľké ľahostajné, hoci mnohí túžia po obrode, hoci sa toľkí boja premeny. Toľkí sa cítia zbytočnými, lebo tak málo poznajú hodnoty národa, reči a umenia. Vnútorný svet a jeho krásy ich obišli.

Nič nezastane. Len my v sebe nesmieme zastať. Dianie sveta čaká na našu oddanosť. To je naša zodpovednosť. Neskrivení musíme predstúpiť.

Naša cesta sa kľukatí, kým nevystúpime na vrchol. Výhľad je jediná odmena. Tráva sa skrýva pod snehom a čaká.

I slovo, farba a zvuk čakajú pod snehom nepoznania. Príde iná jar a vykúzlí ich. Zima je pokora budúcnosti.

(8. 1. 1989)

Bezbranná tvár mŕtvol vydaná napospas surovým a lepka-vým pohľadom ľahostajných očí. Tak leží svet tejto doby, akoby mu nebolo pomoci. Ale to je len zdanlivá mŕtvoľná stuhnutosť.

Veď žijú v ňom deti a kvety. Ešte aj popol ožíva. A hudba sa vyhrabáva z prítmnia ticha.

Kde je život, tam je duch. Všetko prítomné preto žije. Od tichej nádeje skaly až po ozvučenú chmáru.

Preto, lebo vo všetkom je možný duch, vo všetkom je možný vývoj. Prelínanie sfér. Úskoky temna. Prekabátený útlm.

Slovo je život. Slovo nikdy nezhasne. Slovo je v každom, i v každom predmete, skryté ako zásadný stred, v ktorom je skryté celé uvedomenie. To je to centrum securitatis, ktoré má v sebe vlastné poznanie.

(9. 1. 1989)

Nepokojný duch blúdi vesmírom. Ale je aj vesmír ducha, ktorý do seba subsumuje všetko. Aj keď to nepochopíme.

A to je základ pokoja v duši. Nechápeme to v sebe a na sebe, a preto sme aj takí ľahostajní k iným. Chýba pravá družnosť. Kým jedného zaujíma len jeho záhradôčka, básnikov len vlastné básne, ostane svet takýto chladný, a vzdialenosti medzi ľuďmi sa len zväčšujú. To je zlá matematika pre národy. Ostávajú nezvučené, neláskavé a neláskané. Ani v hore nemáme pocit, že sme doma.

Ale každé napísané slovo, každý nakomponovaný text nás má hriať a nadchýnať láskou a šťastím.

Nový svet sa rodí, aj sa narodí. Nech nie sme nemými svedkami. Nech sa neutopíme vo vlastnom tuku.

(10. 1. 1989)

Tak túžim po tom, čo ešte nebolo povedané. A neviem, kam za tým povandrovať. Veď som sa usadil v sebe.

Hádam mi treba veľký kus samoty, v lese, v dákejšej útulnej chate. Okolo seba zobúdajúce sa jarné kvety a čistý vtáčí spev.

Mal by som sa prichystať niečo nové povedať so starými slovami. Veď slovo nikdy nie je vyčerpané ani dopovedané.

Viem, že sa mnohé musí vynoviť, aby to svet nadnášalo. Všetko len v nás oživa, všetko len cez nás dozrieva. A koľko je vo svete vecnom i myšlienkovom načaté a čaká, aby sa dopovedalo.

Ale kde nájsť miesto, odkiaľ by to vzišlo? Uvoľniť väzenie. Väzenie podstaty hmoty. Väzenie podstaty slova. Väzenie podstaty hudby.

Len potom by sa mohla rozhostiť pravda. Zatiaľ je všetko závojevané. Len nádej oživa.

(11. 1. 1989)

Každý hľadá a čaká. Literát námet a novú formu realizácie. Technik nový materiál a nové nápady. Lekár zdokonalenie svojej techniky osobnej i pomocnej. Športovec niečo, čo jeho výkony zmnohonásobí. Duchovne orientovaný človek účinnejšiu cestu spásy. Riaditeľ cirkusu vynovený zverinec. Chorý zdravie, zdravý záruku zdravia.

Nespokojný svet. A pritom sú tu príznaky komplexifikácie. Svet dorastá. A stále jarou dýcha. Je to odor Christi prírody.

Dni zažihajú nové svetlá. V nich sa skôr uvidia tie potrebné nové slová a ich nové konštelácie.

Budú svietiť v tých nových potrebných a primeraných postamentoch. Kým neprídu apokalyptické noci, ktoré všetko zhltnú.

(12. 1. 1989)

Kto koho ovláda? Ovládame definitívne prírodu alebo ľudí, alebo chorobu, alebo život?

Vždy sme len nedokonalí služobníci. Nič neovládame. Ani umenie, ktorému sme sa na celý život upísali a ktorému sme usmernene žili.

Všetko nás len očistom počúva, i príroda. Do čoho sa pustíme, žije svojím životom. Čo sme chceli zasadiť, nežije podľa našich perspektív. Aj čo sme zasadili do sveta ducha, vyvinulo sa iným smerom. Podstatný je vždy svet ducha, a čo sa z neho vyšmykne, je deviácia a deformácia.

(13. 1. 1989)

Naše rastúce roky sú evidentným mementom. Presýpacie hodiny času pokročili, čaša je veľmi výrazne plná. Každý sa na ňu nahýna. Nevytieklo z nej všetko. Je tam niečo, ale sa to tak preriedilo, že je to takmer nebadateľné.

Veď je to malý kalendár myšlienok, ktoré nemali toľkú vitalitu, aby sa do života alebo do odrazu života zakvačili. Možno telo tých myšlienok bolo také ochabnuté, že sa samy bezduché a nevitálne položili na zem a vyzrážali sa.

A z ničoho môže vzniknúť nič. Z koľkého ničoho sa vytvorilo niečo? Nie je to dáky očividný experiment, ale len občianska hlúposť na kvadrát.

Ale je iné vymýšľať a len sa koncentrovať na koncentrované myšlienky. Tu a tam sa možno aj zahustili.

(14. 1. 1989)

Každý má svoje sny a predstavy, ktoré sa môžu zahustiť v umelecký výkon. Ale je otázka, či je vzdelanie, technické, ideové a filozoficko-matematické, predpokladom.

Boli časy, či je takéto premýšľanie nie podstatné, lebo je predpokladom, či nemôže len touto cestou vzniknúť celostné umelecké dielo, Ganzheitskunstwerk. Goetheho Faust, Wagner, Joyceov Ulysses. K tomu poznaniu však musí pristúpiť aj veľká sila imaginácie.

Vždy ide o stupeň poznania. Múdrost' a vtip nie sú odnožou poznania, len jeho doplnkom.

Kritériom talentu nie sú stupne múdrosti. Dobrá báseň nemá vždy všetky stupne intelektu. Ale sme už takí pokazení, že nám v nej chýbajú. Dobrú báseň charakterizuje určité fluidum, čo do nej komputer nedá.

(15. 1. 1989)

Čas sa nezadržateľne ženie dopredu. Len či tá ustavičná absorpcia času prináša aj výsledky, zmeny, rukolapné zlepšenia! 20. storočie je len uponáľané opakovanie ducha 19. storočia. Kant a Nietzsche v ňom už nezomreli, ale parádni duchovia a umelci sa tu vysriedali, no ich duchovná veľkosť je neopakovateľná.

Neprekročné stopy Einsteina, Plancka, Picassa, Chagalla, Schönberga a Bartóka trčia do budúcich vekov, ale ani Rahnerov mozog a Bonhöffer potiahli ducha doby, lebo nechceli nebyť aktívnymi ťahúňmi ducha. Pre nich nebola hanba, ale povinnosť vyčnievať.

No i malý kruh je kruh. A koľkí boli v tomto storočí im podobní, ale v menších rozmeroch.

Náplň a rozmer doby si vzkriesi duchov, ktorí sú aktuálni v každom čase, a tak ako Beethoven prišiel až k nám, bude ich konzumovať budúcnosť. V tom je úloha osudov.

(16. 1. 1989)

Diela umelecké sú fotografiami danej doby, nie sú to len fotografie vnútra svojich tvorcov. Tak napríklad Brochov Vergilius je do seba zahryznuté zúfalstvo ducha svojej doby s neriešením ako riešením. Hnus všetkých spoločenských vrstiev pred vlastným odvratom od Spasiteľa a jeho náhrada zdaním všeľudskej spásy cez krásu a umenie, ktorým si je tvorca sám neistý.

Človek dneška je podobný, aj dnešný tvorca, ktorý si je neistý aj svojou neistotou. Totalita koncepcií, ktorú všetci, čo sa ohlásili, prijali, bola vystriedaná totalitou antikoncepcií.

Pravda doby sa nemanifestuje krásou, ktorá dostala nepravdepodobnú podobu. V psychickej mase nehľadá svoj útulok. I mnoho hrozného dostalo punc krásy, napríklad celý svet drog a opojenia. Tu platia iné kritériá ako doterajšie dobré maniere. I vražda a samovražda dostali salónny výzor. O tempora, o mores!

(17. 1. 1989)

Niet života bez strachu. Chirurg sa bojí o výsledok zákroku. Spevák sa bojí, že kedykoľvek môže stratiť hlas. Spisovateľ môže byť zachvátený i zhubnou chorobou, ale i defektom psychickým. Hudobník môže ohluchnúť a maliar oslepnúť.

To sú však latentné strachy, inoficiálne. A neobligátne. Ale patriace do inventára a do vnútorného tmelu každého ľudského vnútra. Kde sú zdroje tohto úkazu, v najpodlažnejších oblastiach psychiky, kde sú endogénne, ktoré patria do inventára kaž-

dého tzv. intelektuála. Kde to má tendenciu prekypieť, staneme sa rokmi smiešnymi.

Darmo je, vrastáme do vlastnej komickosti a komisnosti. Nemôžeme ostať tým a takými, akí sme boli. Ani nebadáme, že ako na starnúcom povrazolezecovi badať na nás trasľavosť. A tá je, najmä psychicky, komická. A tak sa meníme na to, čo sme nechceli byť. V podstate túžime len dôstojne zomrieť.

(18. 1. 1989)

Keď doba nezahrdúsila ani Mozarta, ani Beethovena, nemôže sa stratiť ani skutočný básnik. Básnik je ten, čo nemôže nebyť básnikom. Nie ten, čo ním chce byť. Básnik a hudobník je prírodný úkaz.

Do sveta myšlienok sa dostane človek, keď sa so svetom ducha spojí, keď ich nevyvoláva, keď sa im poddá.

Technika písania je vždy odliatok vnútornej atmosféry. Hoci je možno duchovný svet zbytočnosť, jeho mozaika je stavebným prvkom života, budovy života. Sú to vždy len krôčiky mravca, ale zložené možné kroky tvoria nakoniec most, ktorý spojí náprotivné brehy.

Myšlienkami zostavený svet sa premietne do reálnych budov budúcnosti. Pospája nakoniec neskrutenú atmosféru diaľav medzi ľuďmi. Z jednej čerstvej myšlienky bratstvo tisícich. A z nepodareného nápadu pozliepané sústavy, ktoré ani nepredpokladáme. A čo nerozmetie, je vždy novým úvodom.

(19. 1. 1989)

Život je stály dialóg, stála korešpondencia. Naše vnútro je poštový úrad. Ustavičné kontakty so svetom vnútra a stále sa obnovujúcich predstáv, ale i ustavičné reakcie s vonkajším svetom cez čítanie, cez zážitky, cez videné a tušené osudy a rozhodovania.

Naším vidom je všetko prefarbené. Našími túžbami je všetko prekomponované. Iný je svet reálny, iný virtuálny naším vnútorným usmernením, a iný duchovný so všetkým vsadený do „milieu divin“, v tom dostáva duchovné kontúry, vyhrocujú sa perspektívy, nové určenia a včlenenie do zvláštnych sústav, ktoré vytvárajú nové prúdy, nové typizácie, ktoré prekračujú

všetky rozmery, vrastajú do nových kontúr a nadobúdajú nové tvary, nové hranice, nový výhľad.

Stretania menia vzhľad sveta. Prítomnosť je vždy akumulácia duchovných vírov.

(20. 1. 1989)

Rozbúrený je duchovný priestor sveta. Každú sekundu zomierajú traja ľudia. Každú sekundu niekto trpí, je chorý, každú sekundu niekto hladuje. V každej chvíli sa píše. Len je otázne, či vytváranie krásy má v sebe zmysel. Predtým som si myslel, že krása je schodík k dobru. Len či je krása dobro v sebe. Či neodfarbí určitým spôsobom niektoré oblasti života. Či nie je izolovanou hodnotou, čo sa hľadá v sebe, či nie je neodmenenou sústavou, len akumuláciou lahodných dobrôt, čo neprekypujú pre všetkých. Či nie je len sebecký pocit, a nie prielom do zla.

Za vyrastajúcim stromoradiím trvalých výkonov môže byť i zrkadlenie vlastných hodnôt, čo zasvietili na chvíľu na úzky horizont vyberaných chvíľ. Mávnutím krídla ticha sa nezastaví život, ani nápad sa nevykoľajú.

Nevykolíkováaná ohrada duševnej rozkoše nezadrží fiktívne prielazy a rozbujnenú fantáziu. Je čarodejník, ktorému občas preteká kaša.

(21. 1. 1989)

Svetoznámy huslista Bronislav Hubermann mal svojský názor na nadanie. Je to vraj duchovný vnútorný prvok, ktorý sa môže uplatniť v rôznych oblastiach, keď sa naň koncentruje. Huslista by mohol byť aj spisovateľ alebo krasokorčuliar, šikovný vreckový zlodej alebo šachista.

V kofkách oblastiach sa vedía uplatniť básnici, kým sa z nich uvoľní ten ich špecifický vnútorný prvok. Isté je, že sú mnohé dvojnadania. Isté je, že z romantikov boli veľkého formátu hudobní skladatelia a spisovatelia: Wagner, Schumann, Liszt. Pamätám sa na pozoruhodnú výstavu vo Viedni: maľujúci spisovatelia a písúci maliari: Goethe, Stifter, Barlach, Apollinaire, Cocteau, Antoine de Saint-Exupéry.